ואל ירע לבבך בתתך לו — דער אויבערשטער זאָל געבן מ׳זאָל אויפנעמען בשמחה די אָפּלערנונג פון הנהגת אברהם אבינו ויצחק, מען זאָל געבן אויף די ישיבות מיט אַן אָפענער און ברייטער האַנט און בשמחה,

און דאַן וועט דער אויבערשטער צוריקצאָלן כמה פעמים ככה, ניט נאָר אין געלט נאָר אין אַלץ וואָס מען דאַרף[28]).

(משיחה לעסקני ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, י״ז מרחשון, תש״ט)

חיי שרה

א. אויפן פסוק „ויהיו חיי שרה וגו׳״, ברענגט דער מדרש[1]) דעם פסוק[2]) „יודע ה׳ ימי תמימים וגו׳״, און ער טייטשט: „כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים״ (פונקט ווי זיי (די צדיקים — דערמאָנט אין פסוק פאַר דעם) זיינען גאַנצע, אַזוי זיינען אויך זייערע יאָרן גאַנצע). און דער מדרש ברענגט דערויף אַ דוגמא פון שרה׳ן, וואָס אירע יאָרן זיינען געווען תמימים, פון די יאָרן וואָס מען האָט איר באַשטימט האָט גאָרניט געפעלט.

דאַרף מען פאַרשטיין: עס זיינען דאָך געווען אַ סך צדיקים און צדקניות פאַר שרה׳ן און נאָך שרה׳ן, וואָס אויך זייערע יאָרן זיינען געווען תמימים. — פאַרוואָס ברענגט ער אַ דוגמא דוקא פון שרה׳ן?

אין פשטות קען מען ענטפערן: אַלע צדיקים, וויבאַלד זיי האָבן מקיים געווען דעם „ועבדתם את ה׳ אלקיכם״, זיי האָבן שטענדיק געדינט דעם אויבערשטן, האָט זיי אויך דער אויבערשטער פאַר דעם צוריק־געצאָלט מיט דער ברכה וואָס שטייט דערביי[3]), „את מספר ימיך אמלא״, ער האָט זיי געגעבן גאַנצע, פולע יאָרן. איז קיין חידוש ניט אַז זייערע יאָרן זיינען געווען תמימים (און ביי די צדיקים, וואָס צוליב אַ זייטיקער סיבה האָט מען אָראָפּגענומען פון זייערע באַשטימטע יאָרן, האָט ביי זיי טאַקע געפעלט פון זייער פולער צאָל יאָרן[4]). אָבער שרה, וואָס איז נפטר געוואָרן פלוצלונג צוליב אַ זייטיקער סיבה — „פרחה נשמתה״ פון דער בשורה פון עקידת יצחק[5]) — איז עס אַ חידוש, אַז פונדעסטוועגן זיינען אירע יאָרן געווען גאַנצע.

וויבאַלד אָבער אַז ענינים אין תורה זיינען זייער בדיוק, מוז מען זאָגן אַז דאָס וואָס דער מדרש ברענגט די דוגמא פון שרה׳ן, איז עס ניט בלויז צוליב דער נייעס וואָס אין

1) ב״ר פנ״ח, א.

2) תהלים לז, יח.

28) ראה תו״א בתחילתו שע״י הצדקה „נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה״, ונתבאר בלקו״ת לג״פ שם (נדפס באוה״ת כרך ו׳ תתרכו, ב ואילך).

3) שמות, כג, כו.

4) ראה ב״ר פס״ג, יב: ה׳ שנים שמנע הקב״ה מחייו.

5) מבשורה המצערת שנעקד (ב״ר פנ״ח, ה. וראה פדר״א פל״ב). או מרוב שמחה (כפירוש ריב״א עה״ת — ומביא דוגמא מכתובות סב, ב — או כמסופר בס׳ הישר).

דעם, אז א זייטיקע סיבה האט ניט אנגערירט דעם ענין פון שנותם תמי־מים (וואס דאס גיט דאך ניט צו בהבנת הענין עצמו), נאר אויך, ובעי־קר, צוליב דעם וואס דער תוכן הענין פון „שנותם תמימים" האט א ספעציעלע שייכות צו שרה'ן, מע־רער ווי צו אנדערע צדיקים.

אויך דארף מען פארשטיין, וואס מיינט דער מדרש מיט די ווערטער „הן (די צדיקים) תמימים". מ'קען ניט זאגן אז ער מיינט זייער מקיים זיין תרי"ג מצוות — ווייל דאס איז דאך פארשטאנדיק פון דעם וואס זיי ווערן גערופן צדיקים, אפילו לויט דעם פירוש הפשוט פון דעם נאמען צדיק, ובפרט ווי דער תואר צדיק ווערט ערקלערט אין תניא [6]. דער־פון וואס דער מדרש באנוצט דא דעם תואר תמימים איז א באוויז אז ער מיינט דא נאך א מעלה, אין צוגאב צו זייער קיום המצוות. דארף מען פארשטיין וואס איז די מעלה פון „הן תמימים".

נאך א זאך: וועו די תורה פאר־גלייכט צוויי ענינים, איז עס ניט צוליב א צופעליקע שייכות, נאר ווייל איין ענין איז פארבונדן אדער איז א סיבה אויפן צווייטן. דערפאר, ווי־באלד דער מדרש זאגט „כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים", איז דערפון פארשטאנדיק אז „הן תמי־מים" איז שייך אדער ברענגט צו דעם אז ס'זאל זיין „שנותם תמימים". לכאורה, דאס וואס זיי זיינען גע־ווען צדיקים, און זיי האבן געטאן זייער עבודה אין קיום המצוות, איז א געוועגנדע סיבה צו „שנותם תמי־מים" (און ווי אויבן דערמאנט, אז דורך „ועבדתם את ה' אלקיכם" האט מען דעם שכר פון „את מספר ימיך אמלא"), דארף מען פארשטיין, ווי אזוי פארבינדט עס דער מדרש דוקא דערמיט וואס זיי זיינען געווען תמי־מים?

ב. אין דער זעלבער סדרה זאגט דער מדרש [7]) אויפן פסוק „ואברהם זקן בא בימים": „יש לך אדם שהוא בזקנה ואינו בימים, בימים ואינו בזקנה, אבל כאן זקנה כנגד ימים וימים כנגד זקנה", — אז ס'קען זיין א מענטש וואס האט בלויז איינע פון די ביידע, אדער „זקן" אדער „בא בימים", אבער אברהם האט גע־האט ביידע: „זקן" און „בא בימים".

די מפרשי המדרש, וואס טייטשן אין פשטות, לערנען דא דעם פשט, אז עס קען געמאלט זיין אז א מענטש זאל זיין „זקן" און דאך ניט „בא בימים" — ווי ר' אלעזר בן עזרי' וואס איז געווארן א „זקן" צו אכצן יאר [8]) — און ס'קען אויך זיין „בא בימים" אן „זקנה", אז זייענדיק אלט אין יארן איז ער יונג לויטן אויסזען.

לויט דעם פירוש איז ניט פאר־שטאנדיק: לכאורה זיינען די צוויי מעלות — „זקן" און „בא בימים" — אויסערלעכע זייטיקע מעלות וואס דריקן ניט אויס די גרויסקייט פון אברהם אבינו: „אחד הי' אברהם" [9]) (דער איינציקער אין זיין צייט וואס האט געדינט צו ה' אחד); דער ער־שטער ש„התחיל להאיר" [10]), וואס האט אנגעהויבן באלייכטן די וועלט

6) פ"י.

7) ב"ר פנ"ס, ו.

8) ברכות כח, א.

9) יחזקאל לג, כד. וראה פירוש הצ"צ ע"פ זה (נעתק בסה"מ הש"ת ע' 144).

10) שמו"ר פט"ו, כו. ב"ר פ"ב, ג.

מיט ג־טלעכקייט; אברהם אבינו איז געווען דער מיט וועמען עס האָט זיך אָנגעפאַנגען די תקופה פון „שני אַלפים תורה"[11] (צו לערנען און פאַרשפרייטן תורה אין וועלט). פון דעם אָבער וואָס די תורה באַצייכנט אברהם'ען מיט די צוויי מעלות, איז פאַרשטאַנדיק, אַז אין זיי דריקט זיך אויס די באַזונדערע גרויסקייט פון אברהם אבינו.

ג. די מעלות פון „זקן" און „בא בימים" טייטשן רז"ל: „זקן — זה שקנה חכמה"[12] (זקן ווערט גערופן דער וואָס „קויפט" חכמה); „בא בימים" — ער איז געקומען מיט אַלע טעג[13], אַז עס האָט ניט געפעלט קיין איין טאָג אין וועלכן אברהם האָט ניט מקיים געווען מצוות (דאָס וואָס איז געווען מצוה אין זיינע צייטן, פאַר מתן תורה).

דאָס הייסט, אַז די צוויי מעלות טיילן זיך אין צוויי באַזונדערע סוגים: די מעלה פון „זקן" האָט צו טאָן מיט דער שלימות פון זיין נשמה, אַז ער האָט קונה געווען חכמה בנפשו. און די מעלה פון „בא בימים" באַשטייט אין דעם וואָס ער האָט אויפגעטאָן און ממשיך געווען אין די ימים, אַז יעדן טאָג האָט ער אויסגעפילט מיט מצוות.

דערמיט איז פאַרשטאַנדיק דער דיוק „בא בימים", אַז יעדער טאָג איז אָנגעפילט מיט מצוות: ווען דער קיום המצוות וואָלט געווען נוגע נאָר צו דער שלימות פון זיין נשמה, וואָלט דאָ ניט געווען קיין אונטערשייד צי ער איז מקיים יעדן טאָג באַזונדער מצוות, אָדער ער איז מקיים די זעלבע צאָל מצוות במשך פון בלויז איין טאָג פון די אַלע טעג, ווייל אין שייכות צו זיין נשמה האָט ער דאָך אַלץ די זעלבע צאָל מצוות. מוז מען דעריבער זאָגן, אַז די מעלה פון „בא בימים" איז צו אויפטאָן אין די טעג, דערפאַר איז דאָ באַוואָרנט געוואָרן אַז יעדער טאָג איז געווען מלא מיט מצוות.

ד. די ערקלערונג פון דעם ענין: דער אַלגעמיינער אונטערשייד צווישן תורה און מצוות איז[14], וואָס תורה — חכמתו של הקב"ה — איז שכל ורוחניות, און דורך דעם וואָס אַ איד לערנט תורה קומט צו שלימות אין זיין נפש; מצוות זיינען אָנגעטאָן אין גשמיות'דיקע זאַכן, איז זייער ענין בעיקר ניט אַזוי צוליב דער שלימות פון זיין נפש נאָר צוליב באַלייכטן די גשמיות'דיקע וועלט, מאַכן פון וועלט אַ דירה לו יתברך בתחתונים.

דערפאַר, ווען עס רעדט זיך וועגן חכמה (תורה), איז דער לשון „שקנה חכמה", ער האָט אַריינבאַקומען חכמה פון תורה בנפשו; און ווען עס רעדט זיך וועגן מצוות, איז דער לשון „בא בימים", דורך קיום המצוות האָט ער אויפגעטאָן אַ זיכוך אין עולם הזה, וואָס וועלט איז אין דעם גדר פון זמן, „ימים".

און מיט דעם דיוק פון לשון

---

11) ע"ז ט, א.

12) קדושין לב, ב (וכגירסת התו"כ, וכבפרש"י — ל' נוטריקן. וכפי שמדייק בזה בטעמי מצות ס"פ קדושים — כי הוא נקרא זה).

13) ראה זח"א רכד, א. תו"א טז, א. עט, ב. יהל אור קלט, טז, ה.

14) ראה תניא פכ"ג ופל"ז. אגה"ק סו"ס כ.

„ימים" מיינט ער צו אונטערשטרייכן אזא גשמיות וואס איז אונטערגע־ווארפן די ענדערונגען פון זמן (וואס שינויים איז דער עיקר ענין פון זמן). ווייל עס זיינען פאראן גש־מיות'דיקע זאכן וואס זיינען „חזקים כיום הבראם"[15], ווי די צבא השמים, די זון, די שטערן אא"וו, וואס זמן ווירקט ניט קיין ענדערונגען אין זיי־ער חוזק, זיי זיינען אלעמאל אזוי שטארק ווי אין טאג פון זייער באַ־שאפן. און אויך אין ארץ זיינען פא־ראן זאכן וואס זיינען נצחיים, ווי דער משכן[16], ארון און שמן המש־חה[17] וואס משה רבינו האט גע־מאכט, וואס זיינען באהאלטן געווארן און זיינען אייביק גאנץ. אבער דער עיקר כוונת הבריאה איז צו מאכן א דירה פאר דעם אויבערשטן בתחתונים, „שאין תחתון למטה ממנו"[18], אין די גאר נידעריקסטע ענינים פון עולם הזה וואס פאלן ארונטער די שינויים פון זמן. וואס דאס איז די הדגשה פון בא בימים.

ה. דאס איז געווען די גרויסקייט פון אברהם אבינו, וואס ביי אים זיינען געווען צוזאמען ביידע מע־לות: „בזקנה" (אייגענע שלימות) און „בימים" (אויפגעטאן אין וועלט), כאטש די צוויי זאכן זיינען פון צוויי גאנץ באזונדערע, קעגנגעזעצטע סו־גים, און ניט אלע קענען האלטן ביי ביידע מדריגות צוזאמען. עס ווערט דערציילט אין ספר מגיד מי־שרים[19], אז מ'האט צוגעזאגט דעם בית יוסף אז ער וועט זוכה זיין צו פארברענט ווערן אויף קידוש השם. אבער מצד א געוויסער סיבה האט ער לפועל דערצו ניט זוכה געווען.

איז פארשטאנדיק, אז אויב ער וואלט זוכה געווען צו אומקומען אויף קידוש השם, — וואס דאס איז אן ענין וואס איז נוגע צו זיין נפש (זקן) — וואלט ער ניט געהאט די מעגלעכקייט צו מחבר זיין דעם שול־חן ערוך, שממנו יצאה הוראה לכל ישראל (און עמיצער אנדערש וואלט דאן מחבר געווען דעם שולחן ערוך); און לפועל האט ער טאקע מחבר גע־ווען דעם שולחן ערוך — ער האט אויפגעטאן אין וועלט (בא בימים) — אבער ער האט ניט זוכה געווען צו מסירות נפש, וואס צו שלימות פון זיין נפש איז דאס געווען מערער נוגע און דעריבער איז דאס פאר־רעכנט אלס אן עונש פאר אים.

אבער ביי אברהם אבינו זיינען גע־ווען ביידע מעלות בשלימות, סיי אין דער עבודה מיט זיך און סיי אין דער עבודה פון באלייכטן די וועלט. ווי געבראכט פריער פון מדרש, אז אברהם „התחיל להאיר".

ו. על פי זה וועט מען אויך פאר־שטיין דעם פריער־געבראכטן מאמר פון גמרא, אז פון אברהם אבינו האבן זיך אנגעהויבן די „שני אלפים תורה", ווייל מיט דער עבודה פון אברהם'ען האט זיך אנגעהויבן די

15) ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א. ונתבאר בארוכה בס' החקירה להצ"צ בה־הקדמה (הוא ד"ה שאו מרום עיניכם. נדפס בהוספות לס' הנ"ל) ובח"א פ"ג. המשך מים רבים תרל"ו פל"ג.

16) סוטה ט, א.

17) כריתות ה, ב. רמב"ם פ"ד מהלכות בית הבחירה ה"א.

18) תניא פל"ו.

19) ר"פ בראשית סד"ה הלא לך למנדע. ופ' אמור ד"ה אח"כ פי' לי. ופ' בחוקותי ד"ה ביום הנזכר. ובכ"מ.

הכנה צו מתן תורה, ווי גערעדט כמה פעמים דעם פשט פון „מעשה אבות סימן לבנים"[20]), אַז די עבודה פון די אָבות — וואָס דער ערשטער פון זיי איז אברהם אבינו — איז געווען אַ צוגרייטונג צו מתן תורה.

דער אויפטו פון מתן תורה איז צו פאַרבינדן און פאַראייניקן מעלה מיט מטה, ווי עס שטייט אין מדרש[21]): „משל למה הדבר דומה למלך שגזר ואמר בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי, כך כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, כשביקש ליתן התורה בטל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים וכו'" — פאַר מתן תורה איז געווען אַ גזירה אַז שמים זאָלן זיין באַזונדער און ארץ באַזונדער, ד. ה. אַז רוחניות מיט גשמיות זאָלן ניט זיין פאַרבונדן, און ביי מתן תורה האָט דער אויבערשטער די גזירה מבטל געווען, און האָט געגעבן דעם כוח, דורך קיום המצוות, צו מחבר זיין און מייחד זיין שמים מיט ארץ.

און די הכנה צום חיבור פון מעלה און מטה ביי מתן תורה, האָט אָנגעהויבן אברהם אבינו דורך דעם וואָס אין זיין עבודה האָבן זיך פאַראייניקט דער מעלה מיטן מטה. מעלה — די עבודה וואָס איז נוגע לשלימות נשמתו (זקן); און מטה — די עבודה צו אויפטאָן אין גשמיות (בא בימים).

די צדיקים וואָס זיינען געווען פאַר אברהם אבינו, אין די „שני אלפים תוהו" (די ערשטע צוויי טויזנט יאָר פון דער וועלט־באַשאַפונג, וואָס זיינען געווען „תוהו", אַן ענין מתן תורה אַפילו ניט די הכנה לזה), איז זייער עבודה געווען בלויז אין איין קו פון די צוויי סאָרטן עבודה (כידוע אַז אין מדות פון תוהו[22]) איז ניט געווען קיין התכללות, יעדער מדה האָט מאיר געווען באַזונדער און האָט ניט געגעבן קיין אָרט פאַר אַ צווייטער): אָדער די עבודה פון „זקן" אַליין (אַזוי ווי בן עזאי, וואָס זיין עבודה איז געווען אין אַן אופן פון תוהו ניט — לשבת יצרה, האָט ער געזאָגט[23]) „נפשי חשקה בתורה", ער האָט זיך אָפּגעגעבן נאָר מיט לערנען תורה און ניט געוואָלט האָבן צו טאָן מיט וועלט), אָדער די עבודה פון „בא בימים" אַליין[24]). ערשט אברהם אבינו האָט פאַרבונדן אין עבודה ביידע קוים צוזאַמען.

און דערפאַר שטעלט זיך דער מדרש און ברענגט אַרויס די ביידע מעלות דוקא ביי אברהם'ען — הגם די מעלות פון „זקן בא בימים"

---

20) ראה לעיל פ' לך לך ובהמצוין שם.

21) שמו"ר פי"ב, ג.

22) ראה ד"ה והארץ היתה תהו תקס"ח. לקו"ת אמור ביאור ע"פ והניף.

23) יבמות סג, ב.

24) ואי"ז סותר למרז"ל עד אברהם הי' העולם מתנהג באפילה, אף שגם בשני אלפים תהו היו צדיקים שעיקר עבודתם הי' להאיר את העולם — דכיון שהי' חסר להם בהעבודה דזקן שקנה חכמה (דבקנין, הדבר הוא כמו שהוא בכל תקפו וכו', ורק שיצא מרשות לרשות (עיין תו"א ר"פ משפטים)), וכיון שאין החכמה (אור) בקנין אצלם פשיטא שאין יכולים להמשיכה באופן ודרגא דקנין בעולם כ"א בהתלבשות והעלמות וכו'. וה"ז אפילה עדיין.

צוזאמען זיינען געווען אויך ביי יהושע און דוד (ווי עס ווערט געבראכט אין מדרש דארטן) — ווייל אברהם אבינו איז געווען דער ערשטער וואס האט איינגעשטעלט דעם דרך פון מחבר זיין ביידע קוים, און מיט אים האבן זיך אנגעהויבן די „שני אלפים תורה", וואס דער סדר פון תורה איז צו פאראייניקן און כולל זיין פארשידענע קוים, ווי עס שטייט אין רמב"ם[25]: „שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם" (די גאנצע תורה איז געגעבן געווארן צו מאכן שלום אין וועלט), און דער ענין פון שלום איז דאך חיבור והתכללות פון ענינים וואס נויטיקן זיך אין מאכן שלום צווישן זיי.

ז. אזוי ווי אלע סיפורים פון תורה איז אויך דער סיפור פון „ואברהם זקן בא בימים" א הוראה[26] אין אונזער עבודה.

עס זיינען דא אזעלכע וואס יאגן זיך כסדר נאר צו אויפטאן אין וועלט און אויף דעם וואס עס טוט זיך מיט זיי אליין פארגעסן זיי; אנדערע, ווידער, יאגן זיך נאר צו איינשאפן קנינים פאר זייער נפש, זיינען זיי כסדר פארנומען מיט זיך — ווייל וואס מער קנינים נפשיים א מענטש באקומט אריין, אלץ מער וויטיק האט ער דערפון וואס עס פעלט אים נאך, „ויוסיף דעת יוסיף מכאוב"[27], און „מי שיש לו מנה רוצה מאתים"[28] (ווער עס האט הונ־דערט וויל צוויי הונדערט, אויך אין קניני הנפש) — און זיי טוען ניט אויף צו באלייכטן די סביבה ארום זיי.

איז אויף דעם די הוראה פון „זקן בא בימים" אז עס דארפן זיין ביידע קוים צוזאמען, ווייל ווי גערעדט פריי־ער, איז דער סדר פון תורה יחוד והתכללות.

ח. הגם אז עס מוזן זיין ביידע קוים, פונדעסטוועגן לייגט חסידות מער דעם עיקר־הדגשה אויף דער עבודה פון „בא בימים".

וועט מען עס פארשטיין לויט דעם ווי חסידות איז מבאר דעם מאמר רז"ל[29] „יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא" (עס איז בעסער איין שעה פון תשובה און מעשים טובים אויף דער וועלט פון דעם גאנצן לעבן וואס מען לעבט אין עולם הבא). ווייל חיי העולם הבא ווי הויך דאס זאל ניט זיין, איז עס נאר דער תענוג וואס דער נברא האט, אבער פון דער עבודה אין תשובה ומעשים טובים האט תענוג דער בורא, וואס דער תענוג הבורא איז באין ערוך העכער פון תענוג הנברא, ווייל נברא האט דאך קיין שום ערך ניט לגבי בורא, און דערפאר איז א סך בע־סער איין שעה פון תשובה און מע־שים טובים אין עולם הזה פון דעם גאנצן תענוג אין עולם הבא. על דרך זה האט די עבודה פון „זקן" (שלי־מות נפשו) קיין ערך ניט לגבי דער עבודה פון „בא בימים", וואס דוקא דורך דער עבודה פון טאן מיט וועלט פירט זיך אויס די כוונה פון דירה

25) סוף הלכות חנוכה.
26) ראה זח"ג נג, ב.
27) קהלת א, יח.
28) ראה קה"ר פ"א, יג. שע"ת לר"י ב, כז. בחיי ס"פ חיי שרה.
29) אבות פ"ד, מי"ז. וראה המשך וככה תרל"ז פי"ב.

בתחתונים און דאָס ברענגט תענוג צום בורא.

דערפאַר האָבן די רביים אַזויפיל געמאָנט די אויספירונג פון דער כוונה עליונה דוקא אין ענינים תחתונים ביותר, ביז צו ענינים גשמיים וואָס פאַלן אונטער די שינויים פון זמן גאָר שטאַרק.

דער תכלית ועיקר העבודה פון דירה בתחתונים איז אין דער היינ־טיקער צייט אַ סך מער ווי אַמאָל; דוקא איצט, אין אַ זמן פון חושך והעלם, און בפרט אין דער מדינה, וואו מ'יאָגט זיך נאָך גשמיות, נאָך אַזעלכע גשמיות וואָס שטייען אין ענדערונגען, ביז דאָס דריקט זיך אויס אפילו אויף[30] אין לבושים, אַז יעדן טאָג דאַרף מען האָבן אַן אַנדער לבוש, און אויב מען טוט ניט אַזוי מיינט מען אַז עס פעלט אין שלי־מות. איז דוקא דאָ און איצט איז דער עיקר העבודה צו מאַכן פון די ענינים וואָס שטייען ביותר אין שי־נויים אַ דירה און אַ כלי צו „אני הוי' לא שניתי"[31].

ט. די עבודה פון „בא בימים" דאַרף זיין ניט נאָר בנוגע צו טאָן מיט אַ צווייטן, נאָר אויך בנוגע צו טאָן מיט זיך אַליין.

יעדער איד האָט געוויסע מצוות וועלכע ער איז מקיים שטאַנדהאַפטיק און דויערהאַפטיק: ביי איינעם איז עס די מצוה פון צדקה, וואָס אין איר איז ער מער איינגעוואוינט; ביי אַ צווייטן איז עס די מצוה פון קריאת שמע, וואָס אין איר איז ער שטענ־דיק אָפּגעהיט, און ביי אַ דריטן איז עס אַן אַנדער מצוה. פאַראַן אָבער מצוות וועלכע דער איד איז ניט מקיים אַלע מאָל גלייך, נאָר זיי ענ־דערן זיך ביי אים פון צייט צו צייט, און ניט אַלע צייטן זיינען גלייך. אויף די מצוות דאַרף ער אַ סך האָרעווען אויף צו מקיים זיין זיי ווי עס דאַרף צו זיין.

קען מען דאָך טראַכטן: צוליב וואָס זאָל איך האָרעווען אויף די ענינים וואָס האַלטן זיך ניט ביי מיר? ס'איז דאָך בעסער צו אַריינ־לייגן מיין יגיעה און השתדלות אין די ענינים וואָס האָבן ביי מיר יאָ אַ קיום, און דורך דעם קען איך דאָך מער אויפטאָן. נאָך מער: דערפון וואָס די געוויסע מצוות האָבן ביי אים מער קיום און ווערן ביי אים ניט געענדערט איז דאָך (לכאורה אָדער באמת) אַ ראי' אַז זיי זיינען טיפער פאַרבונדן מיט נקודת נפשו, מיט זיין נקודת היהדות וואָס זי איז העכער פאַר שינויים — במילא איז דאָך דער שכל מחייב, אַז עס לוינט זיך בעסער צו אויסנוצן די כחות אויף די ענינים וואָס זיינען פאַרבונדן מיט נקודת נשמתו.

האָבן מיר אָבער די הוראה, אַז דער עיקר העבודה איז „בא בימים", דוקא מיט דער עבודה אין די זאַכן וואָס שטייען אין שינויים, פירט מען אויס די כוונה פון דירה בתחתונים. ווי עס שטייט אין כתבי האריז"ל און ס'איז מבואר אין חסידות[32], אַז יע־דער נשמה האָט איר באַזונדערע מצוה, אַן אויפגאַבע אויפצוטאָן אין ספּעציעלע ענינים, וואָס דורך זיי פירט זי אויס דעם תכלית פון איר

30) ראה רד"ה מזמור שיר חנוכת (לקו"ת ס"פ ברכה).

31) מלאכי ג, ו.

32) אגה"ק סוס"ז. שיחת שושן פורים ה'ש"ת. קונטרס י"ב תמוז ה'תש"ח (בסה"מ תש"ח).

אראפקומען אין עולם הזה. און פון דעם גופא וואס געוויסע ענינים קו־מען דעם אידן אן שווער איז א באווייז אז אין זיי באשטייט דוקא זיין עיקר אויפגאבע; ווייל זיי זיינען עיקר תפקידו, שטעלט זיך דער יצר הרע שטארקער קעגן זיי, ניט צו דערלאזן זייער דורכפירונג[33].

און דאס מאנט מען ביי יעדן אידן: ער זאל ניט מיואש ווערן דער־פון וואס געוויסע ענינים פון תורה און מצוה זיינען ביי אים ניט געגוג דויערהאפט און ער פילט אין זיי אן אפשוואכונג פון ציוט צו צייט; און אפילו אויב עס פאלן אים אריין ח"ו ספיקות אין ענינים פון אמונה, דארף ער אויך דערפון ניט ווערן ביאוש, נאר אדרבה, ער זאל הא־רעווען אויף צו פארשטארקן אט־די אלע ענינים וואס ענדערן זיך ביי אים — און אז ער וועט אזוי טאן, וועט מען אים געוויס העלפן מל־מעלה.

י. איצט וועט קלאר ווערן דער לשון פון מאמר רז"ל „כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים", און אויך די מעלה פון תואר „תמימים" אויף דעם תואר „צדיקים"[34]: צדי־קים קען מען אויך אנרופן די וואס טוען זייער עבודה אין קיום התורה און מצוות בלויז אין איין קו, ווי ס'איז געווען אין די „שני אלפים תוהו". אבער דער אויפטו פון תואר תמימים איז, אז זייער טאן איז א גאנצקייט, אין בידע קוים צוזא־מען, דער סדר וואס עס האט זיך אנגעהויבן מיט די „שני אלפים תו־רה".

און דערפאר איז אויך פארשטאנ־דיק וואס „הן תמימים" איז א סיבה אויף „שנותם תמימים": כשם ווי זיי זיינען „תמימים", אז זייער עבודה איז א תמימה, און זיי מאכן גאנץ און פאראייניקן די צוויי קוים וואס זיינען קעגנגעזעצט איינער צום צווייטן, אזוי איז אויך „שנותם תמי־מים", אז אויך „שנותם" (שנה מלשון שינוי), די סאמע נידעריקסטע ענינים המשתנים מאכן זיי פאר תמימים.

און דעריבער זיינען די חז"ל מתאר שרה'ן (ביי איר פטירה) מיט דער מעלה פון תמימים, ווייל פון אברהם ושרה האט זיך אנגעהויבן די הכנה צו מתן תורה, „שני אלפים תורה", דער סדר העבודה פון תורה תמימה, די גאנצקייט און פאראייניקונג פון פארשידענע קוים.

דאס איז אויך מתאים מיט דעם פירוש הפשוט וואס מ'האט פריער דערמאנט, אז דער טעם וואס דער מדרש דערציילט, אז ביי שרה'ן איז געווען שנים תמימות, צוליב דער נייעס, וואס הגם אז „פרחה נשמתה" צוליב בשורת העקידה, איז פונדעסט־וועגן געווען שנותי' תמימות — איז עס אזוי אויך אין פנימיות הענין, ווי גערעדט פריער: „פרחה נשמתה", איז א תנועה פון כליון, ארויס פון וועלט און ציען זיך צו העכער, איז עס דאך ניט אין סוג פון „בא בימים", פון טאן אין וועלט, נאר אין סוג פון „זקן שקנה חכמה"; שטרייכט ער אונטער דעריבער אין מדרש, אז פונדעסטוועגן, צוזאמען דערמיט איז

33) ראה ג"כ לעיל פ' בראשית.

34) להעיר מפי' הריטב"א ע"ז ו, רע"א: תמים לבריות צדיק אצל הקב"ה. ובספירות: צדיק עליון או צדיק תחתון. תמים — ספי' המל'; כנס"י כונסת כל הספירות שלמעלה הימנה. וראה שיחת כ"א כסלו תער"ג (תו"ש ע' קעח ואילך) — שהוא לכאורה באופן אחר מהנ"ל.

ביי איר אויך געווען שנותי׳ תמימות, די עבודה פון „בא בימים״.

יא. מ׳קען אויך זאָגן בהנ״ל אַ ספעציעלע שייכות לויט דער קביעות פון האַ״יאַר, וואָס דער שבת איז אויך שבת מברכים חודש כסלו, דער חודש השלישי[35] אין וועלכן ס׳איז נתגלה געוואָרן פנימיות התורה, און ענין פון פנימיות התורה איז דאָך די שלימות ההתכללות פון ביידע קוים, ווי עס שטייט אין זוהר[36] אויף פנימיות התורה: „דלית תמן לא קשיא מסטרא דרע ולא מחלוקות מרוח הטומאה״, דאָרט זיינען ניטאָ קיין קשיות און קיין מחלוקות, נאָר שלום והתכללות.

(משיחת ש״פ חיי שרה, מבה״ח כסלו, תשכ״ב)

תולדות

א. אויפן פסוק „ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק״, שטעלן זיך די מפרשי התורה און פרעגן: נאָך דעם ווי עס שטייט „ואלה תולדות יצחק בן אברהם״, צוליב וואָס דאַרף ער איבער׳חזר׳ן „אברהם הוליד את יצחק״? ס׳איז דאָך אַ כפל הלשון.

ענטפערט מען אויף דעם פאַרשיידענע תירוצים. אייניקע פון זיי:

(א) די גמרא (און מדרש) זאָגט[1], אַז צוליב דעם וואָס „היו כל אומות העולם מרננים ואומרים״ — אַלע אומות העולם האָבן מרנן געווען און געזאָגט, אַז יצחק איז ניט אברהם׳ס אַ זון, האָט דערפאַר דער אויבער־שטער געמאַכט דעם אויסזען פון יצחק׳ס פנים געגנוי ענלעך צום פנים פון אברהם, האָבן אַלע געזען אַז יצחק איז אַ קינד פון אברהם׳ען. און דאָס מיינט דער פסוק: „יצחק בן אברהם״, ווייל עס איז דאָ אויף דעם אַ באַווייז און אַלע האָבן דער־רויף עדות געזאָגט אַז „אברהם הוליד את יצחק״.

(ב) דער מדרש זאָגט[2] אויף דעם: „יצחק נתעטר באברהם ואברהם נת־עטר ביצחק״, — סיי „יצחק בן אב־רהם״, אַז יצחק האָט זיך געקרוינט, באַרימט מיט זיין טאַטן אברהם, און סיי „אברהם הוליד את יצחק״, אבר־הם האָט זיך געקרוינט און באַרימט מיט זיין זון יצחק.

(ג) אין חסידות איז מבואר[3], אַז די עבודה פון אברהם איז געווען אין דעם קו פון חסד און אהבה, און די עבודה פון יצחק איז געווען אין קו פון גבורה און יראה, וואָס יעדער קו פון עבודה, סיי די עבודה

35) ראה לקוטי שיחות ח״א פ׳ וישלח סעיף טז: שבחודש השלישי לניסן (צדיקים) הי׳ התגלות נגלה דתורה, ובחודש השלישי לתשרי (בעלי תשובה) הי׳ התגלות פנימיות התורה. עיי״ש בארוכה.

36) זח״ג קכד, ב. הובא ונתבאר באגה״ק סי׳ כו.

1) בבא מציעא פז, א. תנחומא תולדות א. והובא ברש״י ר״פ תולדות. נתבאר באוה״ת ר״פ תולדות.

2) תנחומא תולדות ד. ועד״ז רבות ר״פ תולדות.

3) אור התורה שם. (באופן אחר — בתו״א תולדות, תו״ח שם).